

Lolita Bosch: “Sempre he conviscut incòmoda amb la injustícia de ser de classe alta”

La Lolita Bosch (Barcelona, 1970) ens cita un dilluns a la tarda al Palau de la Música. Hi arriba gelada de conduir amb la moto, i, mentre el Jordi Borràs la retrata, ens explica que cada dia està escrivint als presos, enviant-los poemes, la majoria d'autors llatinoamericans. La Lolita és una de les escriptores més prolífiques del país i una activista incansable en mil i un projectes arreu del món. Com que encara no ens coneixíem, em feia por haver de trencar el gel xerrant d'obvietats mentre li fan les fotos, però de seguida veig que no haig de patir perquè la Lolita xerra per tots tres. "M'agrada molt a les fotos; no cal que me les ensenyis com fan alguns fotògrafs", li diu al Borràs. "No les ensenyo mai!".

Text: Albert Forns / Fotos: Jordi Borràs

La sessió acaba amb ella explicant-nos que prepara un viatge a l'Índia amb la seva filla: se'n van un mes de motxilleres. "Ella encara no ho sap, i es trobarà la maleta feta i el mapa. Farem un tros del sud, anirem a visitar la Fundació Vicenç Ferrer...". Mentre entrem al cafè del Palau i ens refem del fred, la Lolita m'explica que hi ha viscut i anat molts cops, a l'Índia, però per a la seva filla serà la primera vegada.

Explica'm bé aquest recorregut vital teu, perquè a les biografies sempre s'ho poleixen en una línia: “Nascuda a Barcelona, ha viscut a Mèxic, als Estats Units, a l'Índia, etcètera”.

Mira, vaig néixer a Barcelona, a la burgesia catalana, burgesia de Sant Gervasi. La família materna era molt culta, artistes, el meu avi era un dels del Dau al Set, Jaume Sans; té [obra penjada al MNAC](#). Per tant, vaig néixer en una família molt avesada a la cultura, però a 10 anys me'n vaig anar a viure a l'Empordà, a Albons. Un canvi de vida radical. Amb el canvi em vaig sentir com una nena salvatge, anava a buscar llet amb càntir... Allà vaig créixer sense biblioteca pública, sense metge al poble —el nostre metge era el pare del Lluís Llach, el metge de Verges. Vivíem en un món tancat, i la primera vegada que em van veure em van parlar en castellà i em van dir forastera. O sigui, que amb 10 anys vaig passar de l'escola Thau, on vaig aprendre a escriure amb tota la plana major de CiU, a una escola rural on fèiem una hora de classe el dia i les altres tres hores llegíem, perquè hi havia un sol mestre, així que, mentre feia la classe als de 5è, els de 6è, 7è i 8è llegíem. Després vaig estar a la ciutat de províncies on em van fer 'bullying' —mai dic quina ciutat és— i a la que vaig poder, fugint del 'bullying', vaig marxar a l'estranger i he viscut sempre a fora, als Estats Units, a Mèxic, però també amb temporades llargues a l'Índia, a Nicaragua, a Hongria...

Com és que has voltat tant?

No puc estar quatre mesos seguits sense sortir; em passa des de sempre. De petits érem molt nòmades. Als de casa no se'ls podria dir 'hippies', perquè no quadren amb la imatge encasellada de viure en comunes i d'anar amb trenes cantant cançons de l'Eduard Estivill, però eren 'hippies' de veritat, gent culturalment molt inquieta. El meu segon pare tenia un grup de música 'underground' que es deia Perucho's, i vaig créixer en el món de la música llibertària: eren gent molt oberta de 'coco', que quan jo tenia vuit anys ja havien estat a l'Afganistan.

Llavors s'hi anava a buscar droga, no?

No, ells hi anaven per curiositat vital. Anaven a l'Afganistan, a l'Índia, al Nepal, a San Francisco. Vaig créixer envoltada de molta gent de fora i amb una mare molt feminista, molt lliure. Va ser una educació molt guapa; vam tenir sort. I a 18 anys me'n vaig anar a viure als Estats Units. La meva mare ens va comprar un bitllet d'anada i de tornada a tots els germans, i tenies l'opció de tenir por i tornar, o bé buscar-te la vida i quedar-te allà, i em vaig quedar als Estats Units. Vaig viure a San Francisco, però Califòrnia no feia per a mi. Los Angeles ja em va agradar més perquè hi vibrava més Mèxic, i llavors vaig anar a l'altra costa i vaig estar-me a Filadèlfia, un dels llocs on em sento més a casa. Filadèlfia és l'única ciutat del món on he xocat llegint pel carrer amb algú que llegia pel carrer! T'ho juro, dues vegades, i les dues vegades l'altra persona, en lloc de dir "perdó", va preguntar-me què llegia. També vaig viure a Nova York, i després vaig continuar viatjant més.

"Conec molta gent que no creua mai la Diagonal. Del lloc on vinc no es denuncien desigualtats: es promouen"

I en aquest recorregut encara no ha aparegut Mèxic. Com hi arribes?

El dia que vaig fer 16 anys, el meu pare, que era un lector extraordinari, em va regalar '[Pedro Páramo](#)', de Juan Rulfo. Era una edició de Visor plena de notes a peu de pàgina amb traduccions de paraules mexicanes que no he oblidat mai més, com "milpa: campo de maíz"; coses així, raríssimes ara quan les veig. I me'l va dedicar amb un fragment fals del poema "[If](#)", de Kipling: vaig trigar molts anys a veure que en el poema original no hi era, i que deia "si pots estimar sense tornar-te boja d'amor, seràs una dona, filla meva". I tampoc sé per què m'ho va posar en francès, quan Kipling ho va escriure en anglès...

Per complicar-t'ho encara una mica més.

Sí, la típica pista del meu pare. El meu primer impacte de Mèxic va ser aquest. Després uns amics van anar-hi i em van portar un llibre, '21 cuentos mexicanos', editat per Aeroméxico pels 50 anys de l'empresa, i em va impressionar molt un conte que es deia 'Luvina', de Rulfo. És llavors quan vaig decidir que volia anar a Mèxic per qüestions purament literàries. Aleshores jo començava a escriure, però em feia cosa; em feia cosa demanar diners a casa per estudiar literatura. I aquí, al costat de l'Antic Teatre, hi havia una dona que es deia Zulema Moret i que feia tallers d'escriptura: vaig anar-la a veure i li vaig dir: "Mira, te enseño un cuento y, si te gusta, me becas". I així és com vaig entrar al món de l'Amèrica Llatina: em va acceptar, em va fer un descompte i vaig fer el meu primer curs d'escriptura. I el primer conte que vaig escriure ja passava al Yucatán, que és un lloc al qual no tinc cap 'carinyo' especial, però ja passava a Mèxic.

I el vas escriure a distància, sense haver trepitjat el país.

Sí, però llavors ja tenia Mèxic molt ficat al 'coco'. A 12 anys també vaig conèixer un germà de la meva àvia paterna que venia de Xile, i va ser aire fresc enmig d'aquella família, que era aristocràtica, classista i tancada. I aquest senyor va entrar-hi amb una 'guayabera' i un ritme! "Qui

és aquest senyor?", vaig preguntar. "És llatinoamericà", em van dir. "Doncs jo de gran vull ser llatinoamericana!". Era el primer exiliat que vaig conèixer en la vida. Però, com et deia, abans d'aterrar a Mèxic vaig viure als Estats Units des dels 18 anys. I em vaig haver de falsificar una 'green card'. Em vaig dir Linda Gray als Estats Units, que era el nom de l'actriu que feia de Sue Ellen a 'Dallas'!

"Quan mires el món literàriament, tot és molt més fascinant; el món és ple de gent interessant"

Au va, això t'ho inventes.

No, de debò, em vaig posar tan nerviosa comprant la 'green card' al mig del carrer, que, quan em van dir "tria un nom", només vaig poder pensar aquest, perquè acabaven de catalanitzar 'Dallas'. Sempre he volgut fer un llibre que es titulés 'Jo vaig ser Linda Gray'.

No tinc manera de comprovar-ho, això, però em podries prendre el pèl perfectament. Com a mínim, accepta que sona a argument de novel·la!

Et juro que és cert, que jo també faig periodisme; no t'ho faria mai, això! És clar que havia de sortir escriptora! Mira, quan vivíem a l'Empordà, un dia els meus pares van trobar un senyor dormint a la platja, i li van dir "vine a dormir a casa", i el 'tio' s'hi va quedar molts mesos. Es deia Roger, se'n va anar i, quan va tornar al cap d'un any, venia ple de regals de Filadèlfia. I, quan vam fer els 18 anys, tant el meu germà com jo vam anar a viure a Filadèlfia amb el Roger, que era com el nostre 'tiet', diguéssim. Va morir l'any passat, de càncer, que és una notícia sorprenent en aquesta generació. El Roger vivia a Grooveland, perquè eren 'groovies', i érem ell, jo i el seu amic imaginari, que es deia Frank the Rat. El Roger em va fer molt de família. Treballava de músic per a l'Stevie Wonder. L'Stevie Wonder als seus músics només els deixava escoltar els Beatles perquè no se'ls enganxés res més, així que em vaig passar molts mesos escoltant Stevie Wonder i els Beatles mentre escrivia el meu primer llibre, un poema anàrquic molt llarg que es deia 'Menja basura, beu vomitat, viu a la merda i a sobre estima l'Estat'. El tinc a casa, és molt 'punky'.

Déu n'hi do, això també és de novel·la.

Ja ho veus, després de viure amb una rata imaginària i un músic de l'Stevie Wonder em podia passar qualsevol cosa. I m'han passat coses meravelloses. És una predisposició que tinc: quan mires el món literàriament, tot és molt més fascinant del que sembla; el món és ple de gent interessant.

"A Mèxic, amb els exiliats catalans, vaig agafar consciència política"

Però no tot ha estat tan caòtic. També vas estudiar filosofia a la UB.

Volia estudiar literatura, però no volia fer la carrera de filologia. No hi ha res de pitjor per a una escriptora que estudiar filologia; ho trobo molt perillós. Com que, quan em van fer 'bullying', vaig perdre un curs, vaig decidir que em trauria la carrera abans que ells, no volia que els meus assetjadors em guanyessin. Així que vaig fer el 4t i el 5è a la vegada: durant una temporada vivia als Estats Units, em vaig llegir els llibres que calia i vaig venir a Barcelona a examinar-me. Quan vaig acabar, em vaig dir: "Què faig, torno als Estats Units o no?". I llavors és quan vaig decidir-me per Mèxic.

A Mèxic tens contacte amb exiliats catalans.

El meu retrobament amb Catalunya va ser a Mèxic, perquè durant la infantesa havia viscut en tres extrems: una Catalunya molt burgesa, una Catalunya molt de poble i després una Catalunya molt 'underground'. La Catalunya més normal o comuna la coneixia molt poc, i, quan vaig arribar a Mèxic, em vaig identificar molt amb els exiliats. Vaig arribar al DF sense conèixer ningú, només havia trucat a l'Orfeó Català per dir-los que hi arribava i em van reservar un hotel a la cantonada. Hi vaig aterrar en el moment en què hi havia el Levantamiento Zapatista; jo i el Subcomandante Marcos hi vam arribar a la vegada. Havia voltat molt pel món, però aquell dia, acabada d'aterrar, em vaig despertar a les 4 del matí pel 'jet lag', i vaig tenir una sensació, que no he tornat a tenir en tota la meua vida, d'haver arribat a casa. "De aquí soy", vaig dir-me. I m'ho vaig tatuar al pit esquerre, al costat del cor: "Yo soy México"; ho tinc tatuat! De cop em vaig trobar; "quan estàs lliure de tot, ets això", vaig dir-me. Vaig tornar a casa.

A una casa a la qual no havies estat mai.

Però és un país que s'assembla molt a mi. És un país d'extrems, un país de gent molt valenta, amb molta dignitat indígena. És també un lloc poc pudorós, molt histriònic, i jo vaig notar que arribava a casa. Puc sentir-me una mica a casa a Albons, però a Barcelona mai em passa. També és veritat que a Catalunya et necessiten menys, hi ha molta gent amb molts recursos, però Mèxic és un país ultragenerós, on es dona per fet que, si tens o saps alguna cosa, la compartiràs. No hi ha aquest esnobisme, aquesta autosuficiència primermundista d'"és clar que he estudiat!". Allà la reacció és "sí, he tingut la sort d'estudiar". És un altre prisma.

A Mèxic escrius moltíssim, oi? Al cap d'uns quants anys retornaràs a Barcelona amb una pila de manuscrits.

I tant, encara tinc una pila de novel·les inèdites. Quan hi vaig arribar, vaig viure l'"Efecto Tequila", que va ser una crisi econòmica terrible, molt pitjor que la del 2008, que el 1992-1993 va arrencar allà. I em vaig trobar que, el dia que hi arribava, tots els dòlars estalviats gràcies a haver anat a fer la verema a Suïssa van passar a valdre el triple del que valien abans d'arribar-hi. Així que vaig canviar tots els meus dòlars a pesos i de cop era com milionària, així que vaig poder estar-me dos anys escrivint, sense treballar. Anava a classes de literatura de cinc a nou de la nit i vivia en una casa del DF que compartíem amb molta gent, molts d'ells refugiats, refugiats de la guerra de Biafra, de la guerra de Libèria... I allà vaig agafar molta consciència política. I amb els exiliats catalans, és clar. El primer matí a Mèxic els vaig anar a veure, i, quan vaig veure aquella Catalunya, vaig dir: "Aquesta sí que és la meua gent".

"A Mèxic vaig fer un màster de República Catalana, de consciència d'esquerres i de responsabilitat social"

Eren els néts dels exiliats del 39?

Hi ha els fills i els néts, i també els que van sortir a la segona tongada, als anys cinquanta. La meua millor amiga és la Marcela, la noia que porta l'Orfeó, que és la mexicana més republicana que us podeu imaginar, i la vaig conèixer allà l'endemà d'arribar-hi.

Aquesta gent conserva encara una essència i una dignitat brutals, oi?

I una ètica i uns valors, i una consciència de poble i de classe... Molt nivell.

La Catalunya que es va perdre.

“España se fue de España”, va dir Juan Ramón Jiménez. Doncs el mateix amb Catalunya. I a mi em va educar aquesta gent, em van donar feina, vaig començar a ensenyar català allà, i em vaig posar a organitzar coses. Vaig fer classes de català a la besnéta de Lluís Companys, o als néts de consellers fugits... Jo a Barcelona no l’havia vista, aquella Catalunya, i de cop em vaig trobar absolutament a casa amb tota aquella gent crítica, molt llegida, i molts amb molta consciència d’haver nascut a la burgesia i estar absolutament agraïts amb Mèxic. Burgesos catalans agraïts; això no ho havia vist mai! Li devien la vida al país. Tenien un bust de Lázaro Cárdenas, el president mexicà que va acollir-los, i, quan entraven a l’Orfeó, tots li feien una reverència amb el cap. Eren molt d’esquerres, republicans de veritat. Per això la República d’ara la trobo lògica. Penso que hem trigat massa, que ens ha fet por. Recordo que l’any 1996, quan va guanyar l’Aznar, vaig anar a veure el Cèsar Pi-Sunyer a casa seva —era ‘tiet’ del meu segon pare— i em va rebre plorant i em va dir: “Ostres Lolita, és que la teva generació no serveix per a res!”. I allò em va quedar clavat i ara amb el Procés he pensat molt sovint: “Ja pots morir tranquil, Cèsar, que nosaltres hem de servir”. Era com un deute. I aquest octubre, el dia que vam proclamar la República vaig trucar a l’Orfeó de Mèxic plorant —ara explicant-ho em tornaré a posar a plorar— i els vaig dir “bentornats a casa!”. I em van dir “I tant! Això sí que és casa!”. Estaven pletòrics, van posar un anunci al diari donant la benvinguda a la República Catalana i tot, va ser una cosa, una emoció... Com si s’hagués tornat a acabar la dictadura. Total, que durant els dos anys que no vaig haver de treballar em vaig amarar de Mèxic i escrivia com una bèstia. Escrivia malament, molt malament.

Això d’entrada no sol tenir cap mena d’importància.

No, és clar. A Mèxic vaig fer un màster de República Catalana, de consciència d’esquerres i de responsabilitat social... He pensat moltes vegades en la vida que he trobat mons perfectes. La Vicenç Ferrer a l’Índia és un món perfecte, petit però molt ben fet. L’Orfeó Català de Mèxic també era un món perfecte.

La Catalunya d’aleshores et semblava massa convergent?

Els amics de l’Orfeó del DF sempre em deien: “Tu ets l’única exiliada de Convergència!” Jo de petita me n’anava a dormir cantant “A las barricadas”. Recordo el dia que va guanyar el socialisme a Espanya, la manifestació del 76... Érem una família molt política. I, per altra banda, la part materna estava molt involucrada en un catalanisme burgès, de soca-rel. I després vaig viure en aquell món ‘underground’... Sempre penso que he tingut la sort de veure tots els mons que m’haurien pogut tocar. He sigut molt rica, he sigut molt més pobra, he estat molt urbana i després molt rural; ho he viscut tot. Però sempre he tingut molta consciència de classe, tot i sortir de la classe alta.

“Jo sóc la prova que el món està mal repartit d’origen. Si ho penses, és molt bèstia, aquesta sensació”

Quan estudiava el teu perfil, el que més m’ha sorprès, a banda de les desenes de llibres que has publicat, és aquest vessant activista tan bèstia que tens. La web del [col·lectiu Fu](#), la teva plataforma d’activisme, coordina desenes de projectes engegats arreu del món. D’on et ve aquest compromís amb la gent?

Té a veure amb el fet de ser de classe alta. Vaig néixer amb tots els privilegis del món, i durant molts anys em vaig sentir molt malament de tenir aquests privilegis perquè sí. Sempre he sabut que no em moriria per no poder pagar-me una operació, per exemple, que és una cosa que al Primer Món es

dóna per feta però a la resta del planeta no. Jo sé que, si em passa res, la meva família em traurà d'on sigui, em pagarà un avió i em fotrà a la Teknon. Jo estic salvada d'origen. I això, que per una banda és una tranquil·litat, també és una injustícia brutal. Sempre he conviscut incòmoda amb la injustícia de ser de classe alta. A casa els meus avis paterns, per exemple, sempre volia dinar amb el servei, o agafava el muntacàrregues en lloc de l'ascensor. De fet, fins que no vaig anar a viure a Albons, en totes les cases on vam estar hi havia servei! Jo sóc la prova que el món està mal repartit d'origen. Si t'atures i ho penses, és molt bèstia, aquesta sensació. Fins que un dia vaig decidir que regalaria el 30% del meu temps i dels meus diners a projectes per la igualtat social. I, 'a lo tonto', porto 34 projectes diferents, perquè tinc molta imaginació, molta capacitat de treballar.

No són gaire comunes, aquestes reflexions.

Veure la injustícia des de dins és difícil. La meva sort és que vaig tenir una mare molt lúcida, perquè la majoria de la gent que ha nascut amb la injustícia de tenir més privilegis que la resta no s'assabenta de res. Jo conec molta gent que no creua mai la Diagonal. Que no l'ha creuada de veritat, i no m'ho invento. Pensa que del lloc on vinc jo no es denunciïn desigualtats: es promouen. Perquè els meus 'tiets' i cosins puguin viure com viuen, cal que hi hagi tota la gent de sota amb la qual jo convisc des de fa molts anys. Els de dalt no estan disposats ni a mirar avall, ni a qüestionar-se res. Jo sóc la besnéta de l'alcalde de Barcelona, per exemple.

Ròmul Bosch i Alsina, que va ser alcalde el 1905. Ho posa a la 'Wikipedia'.

Ja em diràs tu, quina 'tonteria'. Però això a la família paterna sempre ha tingut un pes brutal: "Nosaltres som els Bosch". Doncs vaig decidir anar-me'n a algun lloc on aquest cognom no significués res.

Quina paradoxa que m'hagis citat al Palau de la Música, doncs.

No, perquè m'hi he reconciliat. Jo sóc això; m'ha tocat. He estat molts anys excusant-me, però ja ho he solucionat. Perquè, per altra banda, ser de classe alta m'ha donat seguretat, aquesta sensació que el món és meu, perquè és molt més meu que de molta gent. I aquest aplom és el que m'ha permès entrar a parlar amb qui sigui a Mèxic i dir-li: "Mira, tio". A mi no m'acoquinen.

"Jo visc més segura que la resta, perquè, si em passa alguna cosa, saben qui sóc; sóc una figura pública"

No t'acolloneixes.

Treballant amb les víctimes del 'narco', veus molta gent que s'acolloneix. I jo no m'acolloneixo, de què? Pot semblar una mica 'xulo', però tinc consciència de classe i he nascut per damunt d'ells. Quan un policia mexicà em vol intimidar, penso "saps on vaig néixer jo, que tenia art romànic penjat a les parets? De veritat et penses que podràs amb mi, que tinc una família paterna que em va educar per maltractar els treballadors?".

Però a Mèxic la teva vida corre perill real, que pelen un munt de periodistes cada any!

Sí, però jo visc més segura que la resta, perquè, si em passa alguna cosa, saben qui sóc, que sóc una figura pública. Si em matessin, s'acabaria descobrint qui m'ha matat, i això a Mèxic ho pot dir molt poca gent. Els descobririen, els fotrien al 'talego' i la meva mare sabria qui ho ha fet. I amb aquesta seguretat vaig pensar: "Doncs tot això que tens, tot aquest aplom, posa-ho al servei de la gent que no ho té". Si em criden demà per parlar amb el president de Mèxic sobre la guerra, hi entro i m'hi

assec amb una tranquil·litat brutal. Jo no tremolaria davant de ningú.

“Vaig crear un web per començar a fer accions a Mèxic, i al cap de 4 mesos ja em trucava la Hillary Clinton”

I quan comença exactament aquest activisme?

Jo vivia a Mèxic, un país on era jo fora de mi, i em sentia totalment normalitzada, quan es va declarar una guerra. El president va sortir a la ‘tele’ al desembre del 2007 i va declarar una guerra. I el món tal com el coneixia va desaparèixer. Aquest és l’únic món que em penso que he perdut. Els altres mons han derivat cap a altres coses, però aquest ens l’han robat. De cop i volta ens van començar a matar amics, molt a la vora, i a torturar-los. Fins que un dia vaig escriure una carta a 300 escriptors i escriptores, que els deia: “Cuántos somos y para qué servimos”. El títol del ‘mail’ era “Nuestra aparente rendición”, perquè semblàvem rendits, perquè el ‘narco’ fa molta por. Però d’aquests 300 va començar a aparèixer gent amb ganes de fer coses, i vaig crear la [pàgina web](#) per començar a fer accions a Mèxic, i al cap de 4 mesos ja em trucava la Hillary Clinton.

Com?

La Hillary Clinton, llavors secretària d’Estat, va trucar-me perquè es volia reunir amb mi, però jo li vaig dir que no, que no m’interessava gens. És el que et deia de l’aplom de classe: a una altra li truca la Hillary i tremola, però jo li vaig dir: “I ara, i ara, ni parlar-ne: tu per parlar amb mi abans hauries de tractar els mexicans amb una educació que no t’has ni aturat a pensar”. I la meva negativa encara va fer créixer més el projecte.

Es va fer públic, que t’havia trucat.

Ho vaig fer públic jo mateixa, si fins i tot vaig fer un ‘post’ preguntant als lectors: “Voleu que li digui alguna cosa de part vostra?”, i el 98% de les respostes era “Que vaya a chingar su madre”. Això és el que li volia dir la gent, i això és el que li vaig dir jo.

Molts projectes que vehicules amb el col·lectiu Fu o amb Nuestra Aparente Rendición fan activisme des de la literatura.

Quan va arribar la guerra, vaig pensar molt sobre com podia ajudar sent qui era i sabent el que sabia. Sempre tenim la sensació, als països on les institucions ja estan més fetes, que la literatura és molt poc útil. I jo vaig pensar que no, que la literatura ens havia de resultar útil en un moment així. Recordo molt aquella frase de “Quan els nazis van venir a buscar els comunistes, vaig callar perquè no era cap comunista; després van venir pels jueus i no vaig protestar perquè no era jueu, i, quan em van venir a buscar a mi, ja no quedava ningú per defensar-me”. Així que vaig dir-me, per a què servim? Per fer un món millor? O viurem acollonits? I vaig començar a investigar les aplicacions de la literatura i de la pulsó literària com a treball de pau. I això és una cosa que porto investigant des d’aleshores.

De quina manera?

Amb el meu campus literari ‘online’, per exemple, que és gratuït per a les víctimes de guerra. Als cursos tinc alumnes de Palestina, dones maltractades de Dubai... No faig cap exercici d’escriptura, ni de narradors ni de punts de vista; tot això no m’interessa. Faig que els participants es facin preguntes, perquè m’he adonat que les preguntes que es fa una persona que vol escriure una primera novel·la són les mateixes que es fa una víctima de la guerra, i això ho estic convertint en un

sistema per apoderar les víctimes de la violència. I aquest programa l'alliberaré i el penjaré gratis en castellà, en anglès, en francès...

“Sempre penso que, si agaféssim les portades dels diaris i les convertíssim en novel·les, entendríem el món”

A Mèxic també has impulsat molts projectes interessants. A [‘Menos días aquí’](#) comptàveu els morts, que s’enfilen a quasi 50 persones cada dia.

Érem els únics que els comptàvem cada dia!

A [‘Canto a su amor desaparecido’](#) recollíeu testimonis i textos sobre els desapareguts, escrits pels seus familiars.

Eren cartes a les víctimes que volíem llegir en ràdios comunitàries, perquè de vegades els desapareguts del ‘narco’ són en camps de treball i poden escoltar ràdios comunitàries, i les volíem llegir perquè sabessin que les seves famílies els estan buscant.

Tant poder té la paraula?

Més que la paraula, em pregunto com pot servir la curiositat literària per fer un món millor. I 10 anys de projectes més tard, n’estic convençuda: la curiositat literària és l’única eina que tenim per millorar el món. O aprenem a pensar en l’altre com si fos únic i extraordinari o no ens en sortirem. I això és el que fa la literatura: la literatura mira l’altre com si fos únic i extraordinari; la literatura intenta entendre-ho tot. I precisament és el que totes les víctimes de la violència que he conegut intenten fer: volen que algú les entengui. Gràcies a la literatura som capaços d’entendre molta gent amb la qual no conviuríem mai, gent de qui no ens interessa res, però l’hem llegit. I això genera una empatia i una necessitat d’entendre l’altre i d’interpretar-lo. Jo crec que la literatura és el camí correcte per un món en pau.

“Una novel·la ens permet trobar-nos amb l’altre i trobar-nos-hi en un punt radicalment humà”

Quan parles de literatura, no et refereixes més aviat a comunicació? Tots tenim necessitat d’expressar-nos i que ens escoltin...

No, parlo exactament de la ficció, del pensament que és la ficció. Lacan deia que només et pots creure el que té estructura de ficció; aquesta és la base de la psicoanàlisi. I és veritat: la prova és [‘A sang freda’](#). Si tu obres el diari i llegeixes “Un mexicà i un negre han matat cinc blancs”, dius “‘bueno’, els mexicans i els negres maten blancs”; és el que diu ara Donald Trump, 60 anys més tard. Però, si en canvi, tu agafes aquesta notícia i la converteixes en una novel·la, acabes entenent de veritat què ha passat, entens per què aquell noi ha agafat l’escopeta i ‘bla bla bla’. Sempre penso que, si agaféssim les portades dels diaris i les convertíssim en novel·les, entendríem el món. Perquè la novel·la ens permet trobar-nos amb l’altre i trobar-nos-hi en un punt radicalment humà. En un lloc on no compta la classe social, no compta si ets rural o cosmopolita, no compta si ets del Primer Món o del Tercer Món; tot això desapareix. Ets davant d’algú que necessita que l’entenguin.

[‘Camps abans de tot això’](#) (Empúries). La teva gran novel·la sobre Mèxic també podria ser considerada activisme: hi fas una panoràmica esgarrifosa sobre el naixement de la

violència al país, i hi parles dels càrtels, d'El Chapo', de les narcomantes o d'El Pozolero' abans que 'Narcos' ho posés al mapa. El vas publicar el 2013, però des de llavors "la guerra" ha continuat. Penses fer-ne una segona part?

A mi probablement el pitjor que m'ha passat en la vida és la guerra de Mèxic. Vaig escriure 'Camps abans de tot això' perquè volia entendre per què casa meva se n'havia anat a la merda. La sensació d'haver perdut allò que és casa teva és molt dolorosa. He perdut amics, llocs on no puc tornar, coses que no puc tornar a fer, ni jo ni el país. I després vaig pensar que nosaltres, els catalans, veníem d'una pèrdua igual d'essencial; hem conviscut amb gent que ha viscut una guerra i no hem entès prou tot el que els va passar, perquè una guerra et fa molt savi. Aprens moltes coses pensant en la guerra, coses sobre la moral i la decència treballant amb les víctimes, que és la gent que entén més bé el món. Però el seu és el coneixement més desaprofitat. Amb 'Camps abans de tot això' volia entendre com som capaços de viure amb tantíssima violència i fer com si fos normal. Mèxic tal com el coneixíem ja no hi és. A mi m'agradaria veure que torna, i només escriuria una segona part del llibre si arribés la pau. No estic segura que jo arribi a veure-ho, però deixaré l'encàrrec a la meva filla perquè ho escrigui ella.

"Crec que l'autèntic acte revolucionari és confiar en l'altre. Aquesta és l'autèntica revolució"

Quan fas activisme, no treballes mai per a grans ONG ni governs; t'ho fas tot tu.

He col·laborat amb Amnistia, amb la UNESCO, però és que no necessito diners. No els necessito per res. Això també és una cosa molt del Tercer Món. Hi ha molta gent que vol fer coses; a mi m'escriu molta gent dient "què puc fer?". Per exemple, vaig fer un projecte al Maresme, que no tinc a la web perquè no ho penjo tot, que pretenia que nenes de col·legis 'pijos' es fessin càrrec de nenes immigrants de la seva mateixa edat, de qualsevol país, i les apadrinessin. I les nenes 'piges' les ajudaven, i van acabar celebrant el final del Ramadà i estaven encantades. Va ser un projecte molt maco, i no calen diners per fer això. I a la nena que havia d'agafar l'autobús per fer classe a una filla d'algerians, jo li deia "Paga't el bus, fes alguna cosa pels altres, dóna alguna cosa!". Jo em passo la vida dient "Dóna alguna cosa", no a mi, sinó als altres. És molt bo donar. Si nosaltres no donem alguna cosa, que ens ho hem quedat tot... "Se llevaron el oro y nos dejaron las palabras", que deia Neruda. A mi no em costa res pagar-li un bitllet de bus a una voluntària, però és qüestió de donar-li una mica la volta. En realitat, no necessito diners. Jo només busco que la gent que té curiositat artística ajudi la gent que té necessitat de pau. És altra vegada la meva idea dels mons perfectes. I no té a veure amb diners de família ni res de tot això, un altre cop, sinó amb el fet que 'curro' moltes més hores que la majoria de la gent i que he rebut una educació i he tingut una sort que només em sento bé si la torno. Crec que és l'única cosa que podem fer amb qui som: donar-nos. No només des del Primer Món, sinó des de tot arreu.

Tens la capacitat de connectar gent, i engegar projectes sabent delegar-los.

Els crec i intento que no em necessitin. Per mi això és com una fita, intentar no ser necessària, perquè sempre vull fer coses noves. El [projecte del 'bullying'](#), per exemple, el vaig obrir i el va portar una noia del meu poble, de 22 anys, i l'[escola d'escriptura 'online'](#) que és un campus d'investigació per la pau, la du una noia de Nuestra Aparente Rendición, des de Quintana Roo, i bàsicament la gestiona a la seva manera. Perquè jo crec que l'autèntic acte revolucionari és confiar en l'altre. Aquesta és l'autèntica revolució. Jo no vull que les coses es facin a la meva manera; jo vull que es facin. Jo ho facilito, em faig càrrec del tema de la pasta...

Quan dius tu, ets tu i família? Tens gent de classe alta ajudant-te? O és que generes molts recursos? Els llibres donen per a tant?

No, no, de diners no n'accepto ni un! I de diners de la família no n'he agafat mai, ni un duro, ni he fet servir un 'enxufe' per demanar una ajuda, mai. 'Curro' molt i molt, i dec tenir 180 alumnes, a l'escola d'escriptura 'online', a banda dels becats. Jo volia que el meu treball per la pau el pagués la literatura. No que el pagués una institució o un govern.

I com vius, donant el 30% del teu temps i diners a l'activisme?

Dec ser de la poca gent de la meua edat que ha trigat fins ara a tenir una hipoteca, tinc un cotxe molt barat... Però estic encantada de la vida. Sé que sona molt condescendent, però per a mi és un honor. Però per a què voldria diners, per fer targetes de visita? Ara, per exemple, envio una carta cada dia als presos, i em costa una pasta. Doncs vaig a un estanc i dic "escolta, em fas un descompte pels segells per als presos?". I em contesten: "Són per als presos polítics? Doncs ja te'n regalo 20". La gent ho fa, això. Ara m'han regalat 500 sobres, que són d'un hospital de Barcelona. I els ratllo el nom i ja està. Jo ja he viscut amb molts luxes, i ara no vaig a restaurants; quan anem amb la meua filla a veure dansa o una exposició, ens enduem un 'tupper'. Ara amb la meua filla anem a l'Índia amb motxilla, ens estarem en una parròquia... Ella l'any passat, per Reis, va dir: "Jo els demanaré als Reis que enviïn els diners a l'Òscar Camps". I no té Reis, i els enviem a l'Òscar Camps. I no passa absolutament res. I a banda 'curro' molt, publico molt, aquí i en altres països; per tant, guanyo diners. Però no visc una vida 'cutre', eh? Menjo sushi, viatjo amb Lufthansa i no amb Ryanair, que em fa molta por...

"Víctimes de la violència ho som tots aquells a qui ens afecta, i l'última víctima del 'bullying' és l'assetjador"

Parlem una mica dels teus llibres. A la teua web n'hi ha una pila; els tens comptats?

Sí, 83.

Tants? Hi deus incloure les traduccions, no?

No. En alguns casos compto diferent català i castellà perquè no són traduccions. I ja sé que és bèstia, però és que sóc una 'currante'...

Com és el teu dia a dia, per poder fer activisme i escriure tant a la vegada?

Cada dia escric fins a les dues, amb el telèfon apagat. M'hi poso a quarts de deu. Sóc mare soltera, voluntàriament, i, quan deixo la meua filla al 'col·le', una escola rural semblant a la que jo anava de petita, torno a casa, vaig a veure la meua àvia, que té 93 anys i viu al pis de sobre, fem un cafè i després em poso a 'currar'. Sóc la persona més disciplinada del món, i escric diverses coses a la vegada.

"A les víctimes del 'bullying', la Generalitat ens deu una disculpa pública"

El teu últim llibre en català és 'La ràbia' (Amsterdam), potser el llibre més bèstia sobre el 'bullying' que s'ha fet al nostre país. Llegint-lo, pensava que hauria de ser obligatori en totes les escoles.

Mira, no tenia gens de ganes de fer aquest llibre, de suportar l'estigma que suposa aquest llibre. He hagut d'escriure molts llibres abans d'aquest, he hagut de trobar-me còmoda amb la veu literària que he anat forjant. Però, quan amics amb fills adolescents que coneixien la meva història em van preguntar què es podia fer amb el 'bullying', vaig començar a fer recerca i parlar amb gent, i vaig 'flipar' en veure la falta de responsabilitat ètica que tenen el Consorci i el Departament d'Ensenyament. A la Generalitat els vaig dir que ens deuen una disculpa pública: de la mateixa manera que Irlanda del Nord va demanar perdó a les nenes violades als internats. No a mi, cal un 'mea culpa' general i un perdó a les víctimes. Perquè víctimes de la violència ho som tots aquells a qui ens afecta, i l'última víctima del 'bullying' és l'assetjador: és clar que qui rep la violència és la víctima evident, però qui més ajuda necessita és la nena d'11 anys que sent la necessitat de fer la vida impossible a una altra nena d'11 anys. I una societat civilitzada és aquella que ajuda la gent que fa mal.

Al llibre combines la teva experiència a 14 anys amb les històries de nens i nenes que pateixen assetjament escolar actualment.

Vaig començar recuperant els meus diaris d'aleshores, excepte un que em van estripar —això surt a la novel·la—, però no veia gaire sentit a publicar la meva història. També vaig buscar gent propera que estigués patint o fent 'bullying', i em vaig adonar que em reunia de manera freqüent amb adolescents supervalents, perquè una víctima del 'bullying' és supervalenta: la societat la tracta com si fos dèbil, però és molt valent anar cada dia a escola sabent que et torturaran. I al llibre surten les històries sobretot de cinc nenes i nens. I el llibre els ha anat molt bé: a ells els han demanat perdó, a una noia un dels agressors li va demanar perdó de genolls davant de tot l'institut. Mai vaig pensar que d'una cosa tan horrible en pogués sortir una cosa tan bonica. M'han parat pel carrer per donar-me les gràcies, m'han trucat. Ha servit, i això em té molt 'frapada' perquè ho vaig passar força malament.

“Mentalment ja som un país independent”

Aquests últims mesos hem viscut el fenomen #metoo. Creus que seria positiva una campanya de sensibilització similar amb l'assetjament escolar? Tant de víctimes com d'agressors: fer-ho públic pot ser una manera de visibilitzar-ho?

Mira, les persones que van fer assetjament escolar de joves no són males persones. Fer 'bullying' no és un rol de vida: els meus assetjadors els he trobat més tard i són bona gent; em consta. Però, en cas que volguessin anunciar-ho, la societat no està preparada per escoltar-se'ls. Si algú surt i diu “jo he fet 'bullying'”, la societat el jutjarà. La societat només està disposada a empatitzar, o, millor dit, a compadir-se de les víctimes com jo, els que han patit 'bullying'. Quan en realitat les víctimes no som ni més insegures ni més dèbils que els assetjadors. Jo era una persona de 14 anys amb problemes, igual que els meus assetjadors. Però, quan parlo amb assetjadors, em diuen “si dic això públicament, no trobaré feina”, i tenen raó. Alguns m'han demanat que els acompanyi a demanar perdó a la persona a qui van fer mal, i ho hem fet, però públicament la societat no està a punt.

Per acabar, parlem una mica de Catalunya. Com vas viure l'1 d'octubre?

Vaig anar a votar amb la meva filla, i vaig portar-hi la meva àvia de 93 anys.

Creus en la independència?

Crec que ja som un país independent. Mentalment ja ho som. Emocionalment, en canvi, tot això encara ens fa mal; la gent està molt afectada. Jo sóc una republicana radical: he treballat 7 anys amb

els republicans exiliats a Mèxic i duc la República a dins. I, quan dic republicana, vull dir sobretot antimonàrquica. La monarquia i la dictadura han destrossat el país, perquè les guerres es paguen molt cares, i la nostra generació encara paga les conseqüències d'una guerra, una dictadura i una monarquia absolutament feixista. No vull formar part d'un país que no vol deixar de ser un regne, i que, per tant, és súbdit.

Però no has estat sempre independentista.

No, jo era socialista, vaig votar-los fins al Montilla. Quan aquí manava Convergència, vaig quedar-me fora, no volia viure amb el Pujol i aquell nacionalisme "perquè sí". Sóc d'esquerres. Ara bé, que un poble, el que sigui, intenti fer un acte de legitimació em sembla fantàstic, em sembla fantàstic que la política importi. Tampoc no m'he sentit mai espanyola, però independentista no ho era; sóc de la penúltima fornada, diria jo. I des de llavors he fet moltes coses per la independència, com l'article del 2013 "[Por qué queremos irnos de España](#)", que em va portar 4 mesos d'investigació i entrevistes perquè ens entenguin a l'Amèrica Llatina i els Estats Units, perquè costa entendre que vulguem trencar amb Espanya, la seva porta a Europa.

"M'ha sorprès la ingenuïtat de la societat, la candidesa de tanta gent que es pensava que tot seria fàcil"

Què n'esperes, d'una Catalunya independent?

La meua àvia sempre diu que els catalans en realitat som molt tous. I jo crec que, a més, tenim una relació molt emocional amb la nostra llengua. Però amb això no crec que n'hi hagi prou per fer un país nou. Jo vull un país republicà, no vull tenir un rei, i no vull un país que fabriqui armes. A Catalunya es fabriquen components d'armes, però no armes. Són dues raons de pes. Catalunya té moltes coses dolentes, però també de bones; és un país molt solidari i molt acollidor. Tenim una bona base per construir una societat més justa, encara que el país sigui de dretes.

Realment creus que Catalunya és de dretes? No diries que la victòria del 21-D és circumstancial?

Catalunya és de dretes perquè és un país ric, i els països rics són de dretes... O més aviat conservador. Quan siguem independents, que estic seguríssima que ho serem i que no falta gaire, farem net, i entendrem que ser de dretes no vol dir ser franquista. Però, malgrat la drete catalana, que de vegades fa polítiques vergonyoses, és un país pacífic.

Com es consolida una república? Què creus que passarà els pròxims mesos?

Jo crec que políticament ho estem fent molt bé. Penso que Puigdemont és un estrateg extraordinari, i que consti que no l'he votat. Però m'agrada molt la política i l'estratègia, i considero que és un polític brillant: sap quan ha de fer un pas enrere i mirar-s'ho tot amb perspectiva. Puigdemont és una bèstia política, i també són grans polítics Gerardo Pisarello, Gabriel Rufián, Anna Gabriel, Albano-Dante Fachin... Però m'ha sorprès molt la ingenuïtat de la nostra societat, la candidesa de tanta gent que es pensava que tot seria fàcil. Ens falta educació política.

Vols dir? Aquí en parlem tota l'estona, de política...

La gent està molt al dia de la rutina política, si avui ha anat a declarar no sé qui, si el Rajoy ha dit tal o qual cosa... Però si ja saps el que dirà, el Rajoy, no te l'escoltis! La gent està molt informada però no pensa en estratègies, mentre que a l'Amèrica Llatina, com que han viscut moltes dictadures, es

pensa més estratègicament. Allà la gent sospita. Aquí, en canvi, la gent se sorprèn, “però has vist què ha fet la ‘pasma’?”, i s’indignen. Això és molt de fills de dictadura, la cultura del “si no fem res, no ens passarà res”. I els ho vam comprar tot, “feu el que vulgueu, jo no en vull saber res, feu els ‘tejemanejes’ que vulgueu, poseu la màfia al poder, però a mi feu-me creure que estic a Europa, que no vull tenir por”. Ens feia tanta por la por... Jo estic atònita quan ho veig. Escolto el David Fernández, que em cau molt bé i m’agrada molt, i no hi veig exactament un polític, hi veig un poeta... Necessari, però un poeta. En necessitem molts com ell, però també necessitem polítics de soca-rel. Jo, no és per dir-ho, però ho he pronosticat tot: que ens pegarien, que ens posarien a la presó. Sovint em truquen les amigues i els amics per saber què passarà. I no és que sigui vident: és fruit de l’experiència treballant a l’Amèrica Llatina. Que el que fa el Govern espanyol és una animalada? Sí, però en qualsevol altre país aquests processos han estat molt més violents, radicalment més violents. La política és així, els grans canvis són així. Estem al camí correcte? Sí. Els Jordis es mereixen estar a la presó? Doncs no. Però tenim 4 presos polítics, i en qualsevol altre país n’hi hauria 40.000. No oblidem que estem lluitant contra l’Estat que té més desapareguts del món després de Cambodja! Comparat amb el que va passar les dues últimes hores d’ahir a la nit a Mèxic, el nostre país és un lloc segur. I això hauríem de celebrar-ho cada dia.